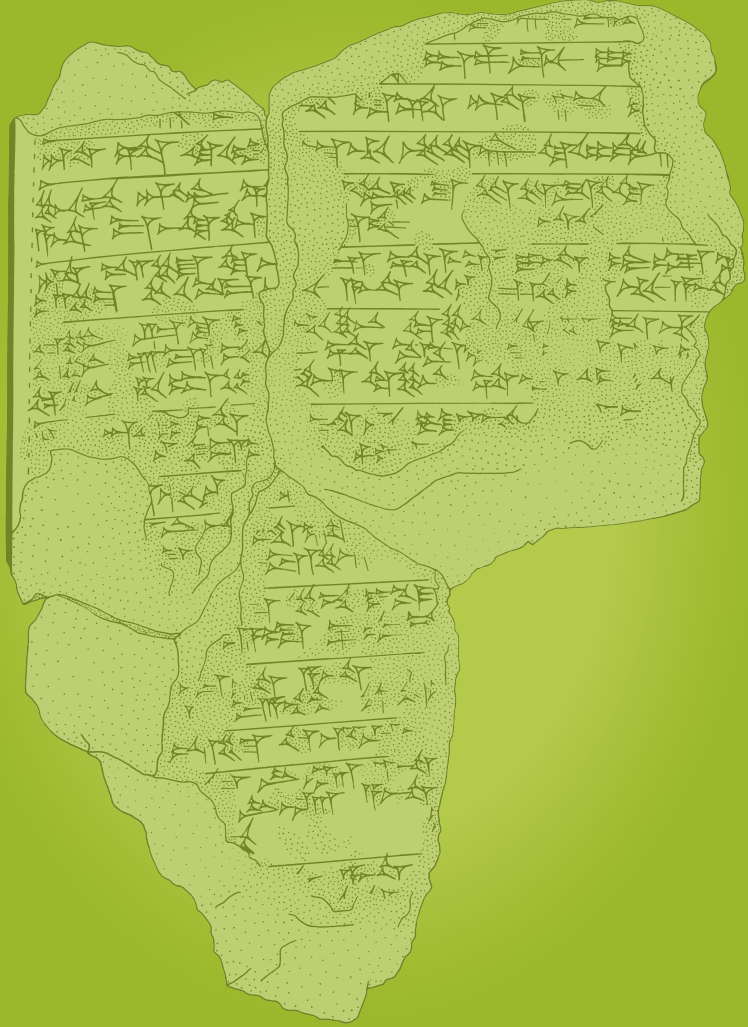

Daniel Schwemer and Aygöl Süel

The Akkadian and Sumerian Texts
from Ortaköy-Šapinuwa

Ortaköy-Šapinuwa'dan Akadca ve
Sümerce Metinler

Harrassowitz

Documenta Antiqua Asiae Minoris 2

Herausgegeben im Auftrag der
Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Mainz,
von Elisabeth Rieken und Daniel Schwemer

2021

Harrassowitz Verlag

Daniel Schwemer and Aygöl Suel

The Akkadian and Sumerian Texts
from Ortaköy-Šapinuwa

Ortaköy-Šapinuwa'dan Akadca
ve Sümerce Metinler

2021

Harrassowitz Verlag

Cover: Or 90/752+, one of the fragments of text no. 6, the Akkadian hymn and prayer to the Sun-god found at Ortaköy-Şapinuwa (© drawing: Daniel Schwemer).

Gefördert durch die Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Mainz, im Rahmen des vom Bundesministerium für Bildung und Forschung, Bonn/Berlin, dem Ministerium für Bildung, Wissenschaft, Weiterbildung und Kultur Rheinland-Pfalz, Mainz, dem Hessischen Ministerium für Wissenschaft und Kunst, Wiesbaden, und dem Bayerischen Staatsministerium für Wissenschaft und Kunst, München, finanzierten Akademienprogramms.

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek
Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten sind im Internet über <https://dnb.de/> abrufbar.

Bibliographic information published by the Deutsche Nationalbibliothek
The Deutsche Nationalbibliothek lists this publication in the Deutsche Nationalbibliografie; detailed bibliographic data are available on the internet at <https://dnb.de/>.

Informationen zum Verlagsprogramm finden Sie unter
<https://www.harrassowitz-verlag.de/>

© Otto Harrassowitz GmbH & Co. KG, Wiesbaden 2021
Das Werk einschließlich aller seiner Teile ist urheberrechtlich geschützt.
Jede Verwertung außerhalb der engen Grenzen des Urheberrechtsgesetzes ist ohne Zustimmung des Verlages unzulässig und strafbar. Das gilt insbesondere für Vervielfältigungen jeder Art, Übersetzungen, Mikroverfilmungen und für die Einspeicherung in elektronische Systeme.
Gedruckt auf alterungsbeständigem Papier.
Druck und Verarbeitung: Memminger MedienCentrum AG
Printed in Germany
ISSN 2698-8690
ISBN 978-3-447-11645-9
e-ISBN 978-3-447-39164-1

CONTENTS

Abbreviations	VII
Preface	IX
Introduction	1
Text Editions	
1. Sumerian Numbers	5
2. Lexical Fragment: /ur/	9
3. Lexical Fragment: /kukku/	11
4. Lexical Fragment: Animals	13
5. Lexical Fragment: Professions	16
6. A Hymn and Prayer to the Sun-god	17
7. Literary, Possibly Mythological Fragments	31
8. Love Poetry?	35
9. Bilingual Invocation of the Gods of the Netherworld	38
10. A <i>babili</i> -Type Ritual	43
11. Small Fragment of a Library Tablet	46
12. A Royal Letter to a Syrian Vassal King	47
13. Fragment of a Royal Letter concerning Ugarit	56
14. Letter to a King of Mittani concerning Niya and Mukiš	59
15. Letter to a King of Mittani about Gifts and Messengers	63
16. Fragment of a Royal Letter to a King of Equal Rank	68
17. Fragment of a Royal Letter to a King of Equal Rank	70
18. Fragment of a Royal Letter concerning War	72
19. Small Fragment of a Letter	73
20. Small Akkadian Fragment	74
Glossaries	
1. Sumerian	77
2. Akkadian	78
3. Hittite	85
4. Names	86
Bibliography	87
Concordance	95
Plates I–XIX: Copies of Cuneiform Texts	
Plates XXIII–XXXVIII: Photographs of Cuneiform Texts	

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	VII
Önsöz	XI
Giriş	3
Metin Çalışmaları	
1. Sümer Rakamları	5
2. Sözlüksel Metin: /ur/	9
3. Sözlüksel Metin: /kukku/	11
4. Sözlüksel Metin: Hayvanlar	13
5. Sözlüksel Metin: Meslekler	16
6. Güneş Tanrısına İlahi ve Dua	17
7. Edebi, Muhtemel Mitolojik Metin Fragmanları	31
8. Aşk Şiiri?	35
9. Yeraltı Tanrılarıyla İlgili Bilingual Yakarı	38
10. <i>Babilili</i> Tipi Bir Ritüel	43
11. Kütüphanedeki Bir Tablete Ait Küçük Fragman	46
12. Suriye'deki Bir Vasal Krala Krali Mektup	47
13. Ugarit İle İlgili Krali Bir Mektup Fragmanı	56
14. Mittani Kralına Niya ve Mukiş İle İlgili Mektup	59
15. Mittani Kralına Hediyeler ve Elçiler İle İlgili Mektup	63
16. Eşit Düzeydeki Bir Krala Krali Mektup Fragmanı	68
17. Eşit Düzeydeki Bir Krala Krali Mektup Fragmanı	70
18. Savaşla İlgili Krali Mektup Fragmanı	72
19. Bir Mektuba Ait Küçük Fragman	73
20. Akadca Küçük Fragman	74
Sözlük	
1. Sümerce	77
2. Akadca	78
3. Hititçe	85
4. İsimler	86
Bibliyografya	87
Metin Dizini	95
Levha I–XIX: Çivi Yazılı Metinlerin Kopyaları	
Levha XXIII–XXXVIII: Çivi Yazılı Metinlerin Fotoğrafları	

ABBREVIATIONS – KISALTMALAR

Bibliographical Abbreviations – Bibliyografik Kısaltmalar

<i>AHw</i>	von Soden 1958–81
<i>CAD</i>	Roth et al. 1956–2010
<i>CTH</i>	Catalog der Texte der Hethiter (CTH): Silvin Kořak – Gerfrid G. W. Müller – Susanne Görke – Charles Steitler, URL: hethiter.net/ : Catalog (2020-01-27)
<i>CTN</i> 4	Wiseman – Black 1996
<i>EA</i>	Amarna Correspondence: Moran 1992; Rainey 2015
<i>GAG</i> ³	von Soden 1995
<i>HW</i> ²	Friedrich – Kammenhuber et al. 1975–
<i>KAL</i> 8	Weiershäuser – Hrůřa 2018
<i>LhK</i>	Rüster – Wilhelm 2012
<i>LTBA</i> 1	Matouř 1933
<i>KBo</i>	Keilschrifttexte aus Boghazköi: Figulla – Weidner 1916; Figulla 1919; Kümmel 1985; Otten – Rüster 1990, 1997, 2000
<i>KUB</i>	Keilschrifturkunden aus Boghazköi: Götze 1927; Köcher 1953; Weidner 1922, 1924
<i>MSL</i>	Materialien zum sumerischen Lexikon: Landsberger 1937, 1962; Civil 1969, 1971, 1979, 2004

Other Abbreviations – Diğer Kısaltmalar

<i>acc</i>	accusative – akuzatif	<i>pl</i> (.)	plural – çoęul
<i>all</i>	allative – allatif	<i>pn</i>	personal name – řahıs ismi
<i>c</i> (.)	(genus) commune – cinsli	<i>poss</i>	possessive pronoun – iyelik zamiri
<i>D</i>	D stem – II kalıp	<i>prec</i>	precative – istek kipi
<i>dat</i>	dative – datif	<i>pres</i>	present – řimdiki zaman
<i>dat-loc</i>	dative-locative – datif-lokatif	<i>pret</i>	preterite – geęmiř zaman
<i>dn</i>	divine name – tanrı ismi	<i>ptcl</i>	particle – paręacık
<i>du</i>	dual – çift	<i>sg</i> (.)	singular – tekil
<i>f</i>	feminine – diřil	<i>sj</i>	subjunctive – baęlaęlı kip
<i>G</i>	G stem – I kalıp	<i>spr</i>	suffixed pronoun – enklitik zamir
<i>gn</i>	geographical name – coęrafi isim	<i>st</i>	stative – statif
<i>Gtn</i>	Gtn stem – I/3 kalıp	<i>sta</i>	status absolutus – absolutus durum
<i>gen</i>	genitive – genitif	<i>stc</i>	status constructus – constructus durum
<i>imp</i>	imperative – emir kipi	<i>str</i>	status rectus – rectus durum
<i>inf</i>	infinitive – mastar	<i>ř</i>	<i>ř</i> stem – III kalıp
<i>MS</i>	Middle Script – Orta Yazı	<i>řtn</i>	<i>řtn</i> stem – III/3 kalıp
<i>n</i> (.)	(genus) neutrum – nötr	<i>v</i>	ventive – ventif
<i>nom</i>	nominative – nominatif	<i>var</i>	various (cases with identical Sumerographic spelling) – çeşitli (aynı Sümerogramla yazılan haller)
<i>NS</i>	New Script – Yeni Yazı		
<i>obl</i>	(casus) obliquus – ikincil hal		
<i>part</i>	participle – ortaę		
<i>pf</i>	perfect – dili geęmiř zaman		

PREFACE

Writing Akkadian and Sumerian texts was a regular, albeit comparatively small part of scribal activity at the Hittite royal court. Hittite scholars studied and copied texts from the extensive corpus of Mesopotamian traditional knowledge, mastering the cultural heritage associated with the cuneiform script, honing their skills in Akkadian, the *lingua franca* of Late Bronze Age West Asia, and learning Sumerian, the ancient language of Mesopotamian scholarship.

A significant body of Akkadian and Sumerian texts has long been known from the tablet collections of the Hittite capital Boğazköy-Ḫattuša, whereas the text finds from Hittite provincial centres, which are usually concerned with internal matters, tend to be restricted to texts in the Hittite language.

The Hittite city of Šapinuwa, approximately 75 km northeast of Ḫattuša, is located 3 km southwest of the centre of the Ortaköy District. The approximately five thousand cuneiform tablets and fragments discovered in this city were written in various languages such as Hittite, Hurrian, Hattic, and Akkadian. The range of genres and subjects covered by the texts, including political, military, and administrative matters, as well as historical, religious, and divinatory texts, show that we are dealing with a royal archive. The written records deal not only with regional and local issues, but also concern the control and administration of the state. The Ortaköy tablets reveal that Šapinuwa served as the capital of the Hittite state during the Early Empire period during the reign of the royal couple Tuḫaliya and Taduḫepa. The texts document the activities of this king, his queen, and of various officials affiliated with the royal court.

The small number of Akkadian and Sumerian tablets and fragments found at Ortaköy display the full range of motivations and contexts of writing Akkadian and Sumerian in Hittite Anatolia, including Sumerian lexical texts and Akkadian literary fragments of primarily scholastic interest, Akkadian devotional texts that were adapted for the religious practice of the Hittite royal family, as well as fragments of the Akkadian diplomatic correspondence of the Hittite king.

The Ortaköy tablets include an Akkadian version of the hymn and prayer to the Sun-god, whose Hittite and Sumerian versions were previously known. Another tablet contains a list of Sumerian numbers, some of which are attested in phonetic spellings here for the first time. The diplomatic letters provide further examples of the use of Akkadian as an international language in the communication between the royal courts of this period. Overall, the presence of Akkadian texts among the Ortaköy tablets proves the position of Šapinuwa as an international centre. It provides new information on transregional diplomatic contacts and cross-cultural knowledge transfer in the Late Bronze Age. The texts are therefore important for understanding the Hittite culture as part of the wider cuneiform world and confirm the significance of the Ortaköy tablets not only for Hittitology, but Cuneiform Studies more generally.

First of all, we would like to express our gratitude to Mustafa Söel, who carried out the excavations at Ortaköy, recovered the tablets written in Akkadian and Sumerian, which constitute the main subject of this book, in their archaeological context, cleaned them, took the first photographs, and contributed at every step until they were delivered to the museum. The head and philologist of the Ortaköy excavations, Aygöl Söel, first transcribed the nearly five thousand tablets unearthed from the Ortaköy excavations, including the Akkadian and Sumerian pieces presented here. The authors of the present volume conducted their studies based on digital photographs of the Ortaköy excavation archive. Daniel Schwemer prepared the Akkadian and Sumerian texts for publication; in doing so, he had the opportunity to read the texts with colleagues and students in the Würzburg

Cuneiform. Oğuz Soysal and Mark Weeden kindly agreed to serve as reviewers of the book, and it has much benefitted from their corrections and advice. We thank Elisabeth Rieken for agreeing to publish the present text edition as the second volume of the DAAM series and for her support at every stage of its production. We are very grateful to the Mainz Academy of Sciences and Literature for generously providing subsidies for the Turkish translation and the printing costs. Further, we would like to thank the Çorum Museum for supporting our work on this group of historically important texts; in particular we thank museum researcher Melih Başköy for his assistance, and also Semih Gerçek who took the photos of the tablets for publication. Finally, we would like to thank Harrassowitz Publishers for the technical support in preparing this volume.

Çorum and Würzburg, April 2021

Aygül Süel and Daniel Schwemer

ÖNSÖZ

Akad ve Sümer dillerinde metin yazmak, Hitit kraliyet sarayındaki yazı faaliyetlerinin nispeten küçük bir parçası olsa da, bir uzmanlık işiydi. Hititli katipler (uzmanlar), Mezopotamya geleneksel bilgisinin geniş külliyatından metinleri çalışıp kopyaladılar, çivi yazısı ile ilişkili kültürel mirasa hakim oldular, becerilerini Geç Tunç Çağı'nda, Batı Asya'nın ortak dili olan Akad dilinde geliştirdiler ve Mezopotamya kültürünün eski dili olan Sümer dilini öğrendiler.

Hititlerin başkenti Boğazköy-Hattuša tablet koleksiyonlarından, uzun zamandır Akad ve Sümer dillerinde yazılmış önemli bir grup metin bilinmektedir. Başkentten uzak Hitit taşra merkezlerinde açığa çıkan metinler ise genellikle iç meseleler ile ilgilidir ve Hitit dilinde yazılmışlardır.

Hattuša'nın yaklaşık 75 km kuzeydoğusunda bulunan Şapinuwa Hitit şehri, Ortaköy İlçe merkezinin 3 km güneybatısında yer almaktadır. Bu şehirde keşfedilen yaklaşık 5 bine yakın çivi yazılı tablet Hititçe, Hurrice, Hattice, Akadca gibi çeşitli dillerde yazılmışlardır. Siyasi, idari, tarihi, askeri, dini, fal gibi çeşitli konulardaki tabletler, bir kraliyet arşivi ile karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Yazılı belgeler, sadece kendi bölgesindeki konularla ilgili yazışmalar ve yerel bir takım konular değil, devletin sevk ve idaresi ile ilgilidir. Ortaköy tabletlerinden, Şapinuwa'nın Erken İmparatorluk döneminde Hitit devletinin başkenti olduğu ve M.Ö. 14.yy. da II. Tuthaliya-Taduhēpa Kraliyet çiftinin hüküm sürdüğü anlaşılmaktadır. Söz konusu belgeler, burada Büyük kralın, kraliçenin ve kraliyete bağlı çeşitli görevlilerin varlığını yansıtmaktadır.

Ortaköy'de bulunan Akadca ve Sümerce tabletler ve tablet parçaları, Hitit Anadolu'sunda Akad ve Sümer dillerinde yazmanın tüm koşullarını ve içeriklerini göstermektedir. Bunlar arasında Sümerce sözlüksel metinler, Akadca edebi metinler, Hitit kraliyet ailesinin dini uygulamalarına uyarlanmış Akadca dini metinler ve Hitit kralının Akad dilinde yazılmış diplomatik yazışmalarına ait metinler bulunmaktadır.

Daha önceden Hitit ve Sümer versiyonları bilinen güneş tanrısına ait ilahi ve duanın, Akadca versiyonu Ortaköy'de ele geçen tabletler içerisinde yer almaktadır. Döneminde Akad dilinin beynelmil bir dil olduğu ve iletişimlerde kusursuz bir aracı olarak kullanıldığı görülmüştür. Diğer bir tablet ise Sümer rakamlarının bir listesini içermektedir. Bu rakamların birçoğunun isimleri daha önceden bilinmemektedir. Ayrıca, tablette bazı rakamların, telaffuz edilme biçimleri hakkında bize daha fazla bilgi veren yazımlar bulunmaktadır. Ortaköy tabletleri içerisinde Akadca belgelerin varlığı, söz konusu dönemde uluslararası bir merkez olarak Şapinuwa'nın konumunu ispatlar niteliktedir. Bilim dünyasına bu dönemde uluslararası diplomatik temaslara ve bilgi aktarımına ilişkin bilinenlere yeni veriler sunmaktadır. Metinler, Hitit kültürünün tüm çivi yazısı dünyasında anlaşılması için son derece önemlidir. Bu kitapta yayınlanan tabletler, Ortaköy-Şapinuwa tabletlerinin sadece Hititologlar için değil, aynı zamanda Asyriologlar ve çivi yazısı dünyasının tüm çalışanları için olan önemini bir kez daha teyit edecektir.

Öncelikli olarak Ortaköy'ü bilim dünyasına kazandıran, kazılarını yürüten, kitabın ana konusunu oluşturan Sümer ve Akad dilinde yazılmış tabletleri arkeolojik kontekste tespit eden, temizliklerini yapan, ilk fotoğraflarını çeken ve müzeye teslimine kadar her aşamasında emeği olan Mustafa Süel'e teşekkür ve minnetlerimizi sunarız. Ortaköy kazılarının başkanı ve filoloğu Aygül Süel tarafından bu kitapta yayını sunulan Akadca ve Sümerce metinlerin de içinde yer aldığı Ortaköy kazılarından açığa çıkarılan 5 bine yakın tabletin transkripsiyonları yapılmıştır. Yazarlar, bu çalışmaları Ortaköy kazı arşivinin dijital fotoğraflarına dayanarak yürütmüşlerdir. Daniel Schwemer, Akadca ve Sümerce metinler üzerine bu çalışmayı yayına hazırlamıştır; bunu yaparken meslektaşları ve öğrencilerle birlikte Würzburg *Cuneiform*'da metinleri okuma fırsatı buldu. Oğuz Soysal ve Mark Weeden'a

kitabın eleştirmenleri olarak görev yapmayı kabul ettikleri ve değerli yorum ve önerilerini bizlerden esirgemedikleri için teşekkür ederiz. Bu süreçte, kendilerinin düzeltmelerinden ve tavsiyelerinden fazlaca yararlanmıştı. Mevcut metin baskısını DAAM serisinin ikinci cildi olarak yayınlamayı kabul ettiği ve çalışmanın her aşamasında verdiği destek için Elisabeth Rieken'e teşekkür ederiz. Türkçe çeviri ve baskı masrafları için cömertçe destek sağladığı için Mainz Bilimler ve Edebiyat Akademisi'ne minnettarız. Bu tarihsel önemli metinler grubu üzerindeki çalışmalarımızı desteklediği için Çorum Müzesi'ne ve yardımları için Müze uzmanı Melih Başköy'e, ayrıca, yayın için tablet fotoğraflarını çeken Semih Gerçek'e teşekkür ederiz. Son olarak, bu cildin hazırlanmasındaki teknik destek için Harrassowitz yayın evine teşekkür etmek istiyoruz.

Çorum ve Würzburg, Nisan 2021

Aygül Süel ve Daniel Schwemer

INTRODUCTION

The present volume comprises an edition of the Akkadian and Sumerian cuneiform tablets and fragments that have been identified by Aygül Süel among the extensive epigraphic finds at Ortaköy-Şapinuwa between 1990 and 2020. The majority of the tablets presented here was found in 1990 in the course of the excavation of Building A.¹

Like all other cuneiform tablets from Şapinuwa published so far,² the texts published here exhibit the so-called Middle Hittite Script and date to the Early Empire period. Due to their fragmentary state, most of the texts cannot be dated more precisely, but the mention of Kantuzili (nos. 12 obv. 17' and 15 rev.³ 14–15), Duwa (no. 12 obv. 9'), and, possibly, Tuḫaliya himself (no. 9 l. col. 8', 12'), suggest that the tablets were written, like the bulk of the Ortaköy-Şapinuwa cuneiform finds,³ during the reign of Tuḫaliya II (or III, hence often referred to as 'II/III'), the predecessor of Šuppiluliuma I.⁴

The Akkadian and Sumerian texts found at Şapinuwa reflect the presence of the royal court in that city at the time of Tuḫaliya II, and confirm the city's function as a temporary capital of the Hittite empire.

The texts include fragments of the king's correspondence with vassals in Syria (nos. 12 and 13) and with the king of Mittani (nos. 14 and 15, possibly also nos. 16 and 17). Since the epistolary fragments are written in the Hittite cuneiform script and the better preserved pieces can be shown to have been authored by the Hittite ruler, it seems likely that we are dealing with archive copies or drafts of diplomatic letters. The frequency of erasures and additions in smaller script indeed suggests that most of the fragments were part of drafts. It therefore remains uncertain whether the letters were ever sent in the form that they are preserved to us. The letters show, however, that Tuḫaliya II sought to claim Hittite overlordship over Northern Syria and considered the Euphrates to demarcate the boundary between the Hittite and Mittani zones of power.⁵

Several texts demonstrate that the scribal activity at the royal court of Şapinuwa was not restricted to matters of state administration and diplomacy, but also included scholarly engagement by Hittite scribes with Mesopotamian texts and traditions.⁶ Witnesses to this type of learning are a small tablet concerned with the pronunciation of Sumerian numbers and lexical fragments (nos. 1 and 2–5, cf. also the fragmentary poetic texts edited as nos. 7 and 8). The copy of an Akkadian hymn and prayer to the Sun-god (no. 6), which probably served as one of the models of the Middle Hittite Kantuzili prayer and the tradition of Hittite personal prayers inspired by it, proves that the study of Mesopotamian traditions was pursued with practical application in mind. Unfortunately the hymn and prayer to the Sun-god do not preserve the name of a supplicant, so that it is unclear whether an

1 For the tablet finds in Building A, see Süel 1992a; 1997; 1998a; 2002a: 161–64; Süel – Süel 1997; 1998; 1999.

2 For editions of cuneiform texts found at Ortaköy-Şapinuwa, see Süel 1992b; 2001; 2002a; 2002b; 2005; 2014; 2017; Süel – Soysal 2003; 2007; Soysal – Süel 2016; de Martino – Murat – Süel 2013; Giorgieri – Murat – Süel 2013; Wilhelm – Süel 2013; de Martino – Süel 2015; 2017; Murat 2008; Reyhan 2008; Soysal 2016. Cf. also Hoffner 2009: 253–58; Marizza 2009: 34–35, 57–59, 116–19.

3 For a recent discussion of the overall historical and archaeological context of the Ortaköy-Şapinuwa archives, see Süel – Süel 2013.

4 See Süel 1998b.

5 Hittite interest in Northern Syrian principalities west of the Euphrates also clearly transpires from the Hittite political correspondence found at Ortaköy-Şapinuwa (see Süel 2017). For further references, see the discussions in the introductory sections to nos. 12–14.

6 For a discussion of Hittite scholars and their close connection to the royal court, see van den Hout 2015.

actual recitation of the text on behalf of the king or a another member of the royal family in the Akkadian language was ever intended. The Akkadian-Hittite bilingual invocation or prayer edited as no. 9 indeed includes the supplicant's name, which probably can be reconstructed as the name of king Tutḫaliya himself. How was this text performed on behalf of the king? Perhaps in Akkadian, with the Hittite translation provided for the benefit of the royal supplicant? In light of the bilingual fragment no. 9, it seems not excluded that similar bilingual versions also existed of texts like the Kantuzili prayer.

The presence of Hurrian text traditions and Hurro-Hittite ritual practice at Šapinuwa is well documented.⁷ It is therefore not surprising that the Akkadian texts also comprise a small fragment of a multi-tablet Hurro-Hittite ritual (probably addressed mainly to Ea) that includes Akkadian recitations (no. 10). This type of ritual is well known from the archives in Ḫattuša and generally referred to as *babili* rituals, following the instruction found in these texts to recite *babili* "in Babylonian".⁸ The colophon of the present fragment indeed assigns the text to the lore of a "Babylonian scribe" (DUB.SAR *babili*).

⁷ See Murat 2008; de Martino – Murat – Süel 2013; Giorgieri – Murat – Süel 2013; Wilhelm – Süel 2013; de Martino – Süel 2015; iid. 2017.

⁸ For a comprehensive edition of the *babili* rituals, see Beckman 2014 (cf. Cohen 2016).